

FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ FEDERAL HÜKÜMET İÇTÜZÜĞÜ

Doç. Dr. Servet ARMAGAN

Hey'et halinde çalışan her teşekkülün bir çalışma düzenine ve bu düzeni tesbit eden bir metne ihtiyacı olacağı açıktır. Bu metin, o hey'etin çalışmasının esaslarını önceden gösterecek, çalışmasını kolaylaştıracaktır.

Şahıs birlikleri olan dernekler, şirketler, klüpler ve siyasi partiler için böyle bir ihtiyaç olduğu gibi, vakıflar için de sözkonusudur.

Bir Devlet içinde hey'et halinde çalışan kamu teşekküllerinin bazan en büyüğü, en geniş Parlamento'dur. Parlamentolar da bu zorunluluğa uyarak, kendi çalışmalarını düzenleyen ve ismine «İçtüzük» denilen bir metin kabul ve tatbik etmektedirler. Parlamento içtüzüklerinin memleketimizdeki gelişim seyri hayli enteresandır (1).

Diğer taraftan bir Devlet içinde Bakanlar Kurulu'nun da, hey'et olarak çalıştığı için, bir içtüzüğe ihtiyacı vardır. Ancak memleketimizde Bakanlar Kurulu'nun halen bir içtüzüğü yoktur. 1909 tarihli bir İçtüzük kabul ve tatbik edilmiş, daha sonra 1912 tarihinde değişikliğe uğramıştır (2). Ancak daha sonra,

---

(1) Şu eserimize bkz. «Memleketimizde İçtüzükler» (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, No: 1812/403), İstanbul, 1972.

(2) Şu makalemize bkz. «Bakanlar Kurulunun Çalışma Usullerine Dair Bazı Düşünceler», İHFM, c. XXXVIII, s. 1-4, sh. 231-246.

Cumhuriyet döneminde, Bakanlar Kurulunun bir içtüzük kabul ve tatbik ettiği görülmemiştir.

Bakanlar Kurulunun bir içtüzük olmadan çalışması, bazı mahzurlar doğurmaktadır (3). Buna rağmen, nedense bugüne kadar Bakanlar Kurulu için bir İçtüzük metni kabul edilmemiştir.

Aşağıda sunduğumuz İçtüzük tercümesi, bu konuda yaptığımız üçüncü çalışmadır. Metin, memleketimiz hukukçuları için olduğu kadar, Bakanlar Kurulumuz için de istifade edilmesi mümkün bir örnek olabilir. Dikkat edilirse, Federal Hükûmet İçtüzüğü, en küçük bir teferruatı da ihmal etmemiş, tanzim etmiştir.

Metinde geçen «Başbakanlık» veya «Bakanlık Müsteşarı» tabirini, bizdeki müsteşarlıktan ziyade «Siyasî Müsteşar» mânasında anlamak lâzımdır (4). ( ) içindeki açıklayıcı notlar, resmi metinde yoktur; Theodor MAUNZ'un şerhettiği 62. md'ye eklenen İçtüzük'den alınmıştır (Bkz. Maunz - Dürig - Herzog, Grundgesetz - Kommentar).

11 Mayıs 1951 Tarihli

FEDERAL HÜKÜMET İÇTÜZÜĞÜ
(GMBL. S. 137)

Federal Hükûmet Anayasa'nın 65. md. sine göre Federal Başkan tarafından uygun görülen aşağıdaki İçtüzüğü kabul etmiştir :

— I —

Federal Başbakan

(Politik Anahatların Tesbiti)

Madde 1 — (1) Federal Başbakan iç ve dış politikanın anahatlarını tesbit eder. Bu anahatlar federal bakanlar için bağlayıcıdır ve onlar tarafından görev sahalarında, müstakilen ve kendi mes'uliyetleri altında gerçekleştirilir. Şüpheli hallerde Federal Başbakanın kararı alınır.

(3) İbid. 239 vd.

(4) Bu konuda şu monografiye bkz. Ilse STAFF, «Die Rechtsstellung der Parlamentarischen staatskretaere», Athenhaeum Verlag, Frankfur am Main, 1970.

(2) Federal Başbakan bu anahatların tatbikini gözetme hak ve vazifesini haizdir.

(İş İdaresinin Birliği)

Madde 2 — Federal Başbakan politik anahatların tesbiti yanında Federal Hükûmet içindeki işlerin idaresinde birliği temin etmeye de mecburdur.

(Federal Başbakana Bilgi Verme)

Madde 3 — Federal bakanların görev sahalarından ortaya çıkan Federal Hükûmet işlemlerinin idaresi ve politik anahatların tesbiti için ehemmiyetli olan tedbir ve düşünceler (projeler) den Federal Başbakana bilgi verilir.

(Anahatların Genişletilmesi ve Değiştirilmesi)

Madde 4 — Bir federal bakan politik anahatların genişletilmesi veya değiştirilmesini gerekli görürse, gerekçe bildirerek Federal Başbakanı haberdar etmek ve kararını istemek mecburiyetindedir.

(Federal Başkana Bilgi Verme)

Madde 5 — Federal Başbakan, ehemmiyetli belgeleri (ve) özel değeri olan işler hakkında yazılı raporlar göndermek ve ihtiyaca göre şahsî görüşme yapmak suretiyle politikası ve federal bakanların görevlerini yürütmeleri ile ilgili olarak Federal Başkana devamlı olarak bilgi verir.

(Federal Hükûmet İşlerinin Yürütülmesi)

Madde 6 — Federal Başbakan, Federal Hükûmetin işlerini IV. bölümdeki ölçülere göre yürütür.

(Federal Başbakanlık Müsteşarı)

Madde 7 — (1) Federal Başbakanlık Müsteşarı, Federal Hükûmetin bir müsteşarının işlerini aynı anda ifa eder.

(2) Federal Başbakanlık Müsteşarı, Federal Başbakana tevcih edilen veya ona Federal Başkan tarafından gönderilen yazı-

ları doğrudan doğruya yetkili federal bakana intikal ettirebilir. Yetkili federal bakan, Federal Başbakan tarafından bir cevap verilmesini tavsiye ederse, Federal Başbakana uygun bir taslak sunar.

— II —

Federal Başbakan Yardımcılığı

(Federal Başbakanın Temsili)

Madde 8 — Federal Başbakanın genel olarak işleri ifasına engel çıkarsa, onu, Anayasanın 69. maddesine göre kendisine yardımcı tâyin edilen bir federal bakan temsil eder. Federal Başbakan diğer işlerde, temsilin kapsamını tayin edebilir.

— III —

Federal Bakanlar

(Federal Bakanların Çalışma Sahası)

Madde 9 — Federal bakanların çalışma sahası temel prensipler halinde Federal Başbakan tarafından tesbit edilir. Görev sahası kesişmeleri ve Federal Bakanlar arasında bundan ortaya çıkan fikir ayrılıkları hakkında Federal Hükûmet karar verir.

(Hey'etlerin Kabulü)

Madde 10 — (1) Hey'etler, kaide olarak, sadece ilgili bakan ya da temsilcisi tarafından kabul edilirler. Hey'etlerden, daha önce görüşme konusunu bildirmeleri istenir. Müşterek bir kabul gerekiyorsa, kendisine başvuru federal bakan ilgili diğer bakanları da haberdar eder.

(2) Federal Başbakan hey'etleri ancak özel hallerde kabul eder.

(Yabancı Devletler İle Görüşmeler)

Madde 11 — (1) Yabancı hükûmetlerin üye ve temsilcileri

ile devletlerarası kurulların temsilcileri ancak daha önce Dışişleri Bakanı ile görüşmeden sonra kabul edilirler.

(2) Yabancı devlet ile yahut yabancı devletteki görüşmeler dışişleri bakanlığının rızası, onun talep etmesi halinde ise, ancak Dışişleri Bakanlığının katılmasıyla yapılabilir.

(3) 1. ve 2. fıkra hükümleri Marshall Planı Bakanı için, ona intikal ettirilen görevleri yerine getirdiği takdirde, tatbik edilmez. Bununla beraber, bu bakan yabancı devlet ile veya yabancı devletteki görüşmeler ve yabancı hükümetlerin ya da devletlerarası kuruluşların temsilcileri ile, bu kabil kendi görev sahasının yürüyen işlerinin neticesinden ortaya çıkan görüşmeler hakkında Dışişleri Bakanlığına bilgi verir.

(Topluluk İçinde Açıklama)

Madde 12 — Federal bir bakanın aleniyete çıkan veya kamu-yu ilgilendiren açıklamaları, Federal Başbakan tarafından ortaya konulmuş politik anahatlar ile ahenkli olmalıdır.

(Bulunmamak)

Madde 13 — (1) Her Federal bakan, Federal Hükümet toplantısını bir günden fazla terketmeden önce Federal Başbakana haber verir. 3 günden fazla bulunmamak ve dış seyahatler Federal Başbakanın kabulü ile olabilir.

(2) Yabancı devlete dâvetin kabulü için Federal Başbakanın muvafakati şarttır.

(3) Bir Federal Bakan, Federal Hükümet toplantısını terketmeden önce Federal Başbakana, bulunmadığı zaman kendisinin bulunabileceği adresi verir.

(Temsil)

Madde 14 — Bir federal Bakan görevini yapmasına mani varsa, Hükümet içinde bu konuda tâyin edilen federal bir bakan, en yüksek bir federal merciin şefi olarak müsteşar, ya da onun da mazereti olması halinde bu iş için tâyin edilmiş kendi bakanlığının memurları tarafından temsil edilir.

Madde 14a (1) — (1) Kendisine bir parlamento müsteşarı verilmiş Federal Bakan, parlamento müsteşarının kendi tâlimâtına göre hangi görevleri yerine getireceğini tesbit eder.

(2) 14. md. hükmü saklıdır.

— IV —

Federal Hükûmet

(Müzakere ve Karar Konuları)

Madde 15 — (1) Genel olarak iç ve dış politika, iktisadî, sosyal, malî veya kültürel ehemmiyeti olan konular, özellikle şu hususlar müzakere ve karar için Federal Hükûmete sunulur:

- a) Her türlü kanun tasarıları,
- b) Federal Hükûmetin tüzük tasarıları,
- c) Özel siyasi ehemmiyeti olan diğer tüzük tasarıları,
- d) Federal Hükûmetin sunduğu konulara ait Federal Şûra'nın görüşleri,
- e) Federal Anayasa ve kanunların derpiş ettiği her türlü konular,
- f) Çeşitli federal bakanlar arasındaki fikir ayrılıkları.

(2) Federal Hükûmete bunun dışında şu konular sunulur :

- a) Her zaman açığa alınabilecek (Wartestand) memurlar ile Maaş Kanununa göre sabit maaşlı diğer memurların ve aynı derecedeki bakanlık müşavir ve memurlarının tayinine ait teklifler,
- b) Yüksek federal mercilerin kamu hizmetindeki ADO'ya göre sendika toplu sözleşmesi dışındaki hizmetlilerin (Angestellte) istihdamına ait teklifler,

(1) Bu md. 15.3.1967 tarihli kararla ilâve edilmiştir (29.3.1967/114. 1967 GMBL. S. 130).

c) Karar verilmesine ihtiyaç olmayan müzakereler: Federal hâkimlerin tâyini için yetkili federal bakanın muvafakatine ait teklifler.

(Federal Bakanlar Arasında Müzakere)

Madde 16 — (1) Münferit hallerde kararın aceleliği bir istisnayı zorunlu kılmıyorsa, Federal Hükûmete sunulan her türlü işler evvelâ ilgili bakanlıklar arasında müzakere edilir.

(2) Müzakerelerde ihtilâflı kalan noktalar Federal Başbakanlık müsteşarına bir yazı ile (md. 21/2), ya da teklif edilen çözümün uygun bir tarzda kısa gerekçesi ile birlikte bildirilir.

(3) Kanun tasarılarının sevkinde kanunun tatbikinin Federasyon, eyalet ve komünlere (Gemeinde) yük getirmediği, şâyet yük getiriyorsa, Federal Maliye Bakanının kanunun plânından bilgi edindikten sonra itiraz edip etmediği bildirilir. Şâyet bu kayıt eksikse Federal Başbakan müsteşarı daha sonra bunu temin eder.

(4) Kabine içinde sözlü müzakere şart değilse, yazılı yol ile bir kararın yeterli olacağı sevk yazısında bildirilir (md. 20/2).

(Fikir Ayrılıkları)

Madde 17 — (1) Federal bakanlar arasındaki fikir ayrılıkları, ancak, ilgili federal bakanlar ya da mümessillerinin arasında şahsî uzlaştırma teşebbüsü başarı kazanamazsa, Federal Hükûmete sunulur.

(2) Federal Başbakan fikir ayrılıklarını kabinede müzakereden önce, evvelâ kendi başkanlığı altında ilgili bakanlarla bir bakan istişaresi içinde ele alır.

(Memurların Tâyini — Hizmetlilerin İstihdamı)

Madde 18 — (1) Memurların tâyini ve müstahdemlerin yerleştirilmesine ait teklifler md. 15/2 bent a ve b'deki hallerde kesin veya bağlayıcı tedbir veya bildirimlerden önce Federal Hükûmete sunulur; bunun dışındaki hallerde teklifler, Grup A 2 C 2 ve daha yukarı derecedeki kamu hizmeti memurları ve bakanlık-

lardaki onlara eşit derecedeki müstahdemler söz konusu ise, bilgi için Federal Başbakana bildirilir.

(2) Tâyinler, ancak Federal Başkan tarafından belgelerin tatbikinden sonra yayınlanabilirler.

(Memuriyet Durumunun Sona Erdirilmesi)

Madde 19 — Ücret Kanununun Grup B 4 yahut daha yukarı gruptan bir memurun açığa çıkarılması yahut emekliye sevk edilmesi gerekiyorsa, kesin veya bağlayıcı tedbir veya bildirimlerden önce Federal Başbakanın görüşü alınır. Bu gibi tedbir veya bildirimlerden önce durum, karar için Federal Başbakana sunulur.

(Kararların Alınışı)

Madde 20 — (1) Federal Hükümet kararlarını, kaide olarak müşterek toplantılarda alır.

(2) Bir işin sözlü müzakeresi gerekli değilse, Federal Başbakan Müsteşarı, Federal Hükümet üyelerinin muvafakatını yazılı yol ile alır (Câri işler). Sözlü müzakerenin zarureti hakkında şüpheler varsa, müsteşâr Federal Başbakanın kararını almalıdır.

(Toplantıya Dâvet ve Hazırlık)

Madde 21 — (1) Federal Hükümetin toplantıları Federal Başbakanın ilgili talimâtına göre Federal Başbakanlık Müsteşarı tarafından tesbit edilir. Müsteşâr toplantılara dâveti, bir gündem eklemek suretiyle yapar.

(2) Federal bakanlar tarafından sunulan tasarı ve izahatlar Federal Başbakanlık Müsteşarına arzu edilen sayıda kopyalar halinde verilir; bunlar aynı zamanda bütün federal bakanlara ve Federal Başbakanlık Bürosu şefine hemen intikal ettirilir.

(3) Kabine sunularının (Vorlage) gönderilmesi, müzakere-den evvel esasdan inceleme için kâfi zaman kalacak kadar önce yapılmalıdır. Sunuşların, Federal Başbakanlık Müsteşarı ve bakanlara sunulması ile müzakere arasında en az bir hafta bulunmalıdır. Geniş kapsamlı kanun sunuşları yahut büyük ehemmiyeti haiz diğer sunuşlar söz konusu ise, ve müddete uyulamıyorsa,

iki federal bakanın yahut temsilcilerinin teklifi üzerine keyfiyet gündemden çıkarılır. Meğer ki, Federal Başbakan derhal müzakereyi zaruri kabul etsin.

(Başkan, Toplantıların Başlaması, Güven)

Madde 22 — (1) Federal Hükümetin toplantıları Federal Başbakanın başkanlığı altında, onun bir manii varsa, Federal Başbakan yardımcısının başkanlığı altında yapılır. Başbakan yardımcısının da manii varsa, Başbakan yahut yardımcısının özel olarak belirttiği federal bakanın, böyle bir özel belirtmenin olmaması halinde, aralıksız olarak en uzun süre Federal Hükümete mensup olan federal bakanın başkanlığı altında yapılır; birçok federal bakan eşit görev süreli ise, başkanlığı en yaşlı federal bakan yapar.

(2) Toplantılar tam dâvette belirtilen zamanda başlar. Engeli olan federal bakan, temsilci temin etmeye mecburdur.

(3) Federal Hükümetin toplantıları güvene müstenittir. Bilhassa bazı federal bakanların açıklamaları, rey nisbetleri, tutanağın muhtevası hakkında federal Başbakanın özel yetkilendirmesi olmaksızın bildirimlerde bulunmak yasaktır.

(Katılma)

Madde 23 (2) — (1) Federal Hükümetin toplantılarına, federal bakanlar, Federal Başbakanlık Bürosu Şef ve Federal Başbakanlık Parlamento Müsteşarı (Parlamentarischer Staatssekretær) dışında muntazam olarak şu kimseler katılır :

Federal Başkanlık Bürosu Şefi,
Federal Basın Bürosu Şefi,
Federal Başbakanın şahsî yardımcısı (Referent),
Tutanak Kâtibi.

(2) Bir federal bakanın Federal Hükümetin bir toplantısına katılmaya manii varsa, bakanın bu durum için verdiği talimata göre kendi bakanlığının müsteşarı veya Parlamento Müsteşarı,

(2) 13.6.1967 tarihli kararla değiştirilmiş şekli (12/22/9.1967 GMBI. S. 480).

böyle bir tâlimat yoksa, müsteşar toplantıya katılır. Müsteşar veya Parlamento Müsteşarı federal bakanın ve temsilcisinin beraberinde olarak da 1. cümleye göre toplantıya katılabilirler.

(3) Bir federal bakan müsteşar dışında kendi bakanlığının bir memurunu yanına almayı arzu ederse, memurun ismini yazılı olarak bildirmeye mecburdur. Toplantıya kabulü hakkında Başkan karar verir. Memur toplantıya, sadece kendisinin beraber alındığı noktanın müzakeresi süresince katılır.

(4) Federal Başbakan toplantıyı federal bakanlara inhisar ettirebilir.

(Toplantı Nisabı)

Madde 24 — (1) Federal Hükûmet, başkan dahil federal bakanların yarısı mevcut ise, toplantı nisabına sahiptir.

(2) Federal Hükûmet kararlarını oy çoğunluğu ile alır. Oy eşitliği halinde başkanın oy verdiği taraf çoğunluk sayılır.

(Kararların Metni)

Madde 25 — Federal Hükûmet kararlarının metni, Başkan tarafından bir konunun sözlü müzakeresinin arkasından tesbit edilir.

(İtiraz)

Madde 26 — (1) Federal Bütçe Kanunu md. 20 ve 21 dışında, Federal Hükûmet mali ehemmiyeti olan bir meselede Federal Maliye Bakanının görüşüne karşı veya görüşünü almaksızın bir karar verirse, Federal Maliye Bakanı bu karara karşı yazılı itirazda bulunabilir. İtiraz yapılmışsa, konu hakkında Federal Hükûmetin bir başka toplantısında yeniden oylama yapılır. Federal Maliye Bakanının itiraz ettiği konunun tatbiki, şâyet Federal Maliye Bakanı ya da temsilcisinin hazır bulunduğu yeni bir oylamada, federal bakanların üye tam sayısının çoğunluğu ile kararlaştırılmamışsa, ve Federal Başbakan çoğunlukla birlikte oy vermemişse, kaldırılır.

(2) Şâyet Federal Adalet veya İçişleri Bakanı yürürlükteki hukukla bağdaşmaması sebebiyle Federal Hükûmetin bir kanun

veya tüzük tasarısı ya da tedbirine karşı itiraz ileri sürerse, aynı hükümler uygulanır.

(Tutanak)

Madde 27 — (1) Federal Hükümetin toplantıları hakkında tutanak kâtibi tarafından imzalanan bir tutanak tutulur. Tutanağın bir nüshası federal bakanlara hemen gönderilir. Federal Başkanlık veya Federal Basın Bürosu Şefine tutanağın bir kopyası haber olarak verilir.

(2) Şâyet toplantıya katılan federal bakanlar kendilerine gönderilmesinden itibaren üç gün içinde kararın muhtevasına itiraz ileri sürmezlerse, tutanak kabul edilmiş sayılır.

(3) Şüphe edilen hallerde durum Federal Hükümete yeniden sunulur.

(Hükümet Sunuşlarının Temsili)

Madde 28 — (1) Federal Hükümet tarafından karar altına alınan sunuşlar Federal Başbakan tarafından yasama organlarına sevk edilir ve onlar önünde bu konuda yetkili bakan tarafından temsil edilir.

(2) Bazı bakanlar ayrı görüşte olsalar dahi, temsil birlik halinde yapılır. Federal bakanlar Federal Hükümetin görüşüne karşı çıkamazlar.

(3) Federal Meclis veya Federal Şûra'da bir kanun teklifinin esaslı değişikliği için muvafakat beyanından önce Federal Hükümete sorulur. Bu, zaman darlığı sebebiyle mümkün değilse, ancak bir görüş bildirmek de şart ise, en azından temas kurulabilen (erreichbaren) bakanlar ile bir fikir birliği (Einigung) teminine çalışılır.

(İmza)

Madde 29 — (1) Kanunlar Federal Başkana, ancak Federal Başbakan ve yetkili bakanın imzalamasından sonra tatbik için sunulur. Kanunun muhtevası birçok bakanın çalışma sahasına temas ediyorsa, kaide olarak bu bakanlar, kopyayı da imzalarlar.

(2) Tasarruflar ve kararnâmeler, ancak yetkili federal ba-

kan tarafından imzalandıktan sonra tatbik için Federal Başkana sunulurlar. Fıkra ve 1 ve 2 uygun olduğu derecede tatbik edilir.

(Tüzüklerin İmzalanması)

Madde 30 — (1) Federal Hükûmet tüzükleri yetkili federal bakanlarca imzalandıktan sonra Federal Başbakan tarafından imzalanır. Diğer tüzükler — Federal Hükûmete sunulmuş olsalar dahi — prensip itibariyle, yalnız yetkili federal bakan tarafından imzalanır.

(2) Federal Hükûmet tarafından özel yetkilendirme halleri dışında, «Federal Hükûmet» açık ifadesini, sadece Federal Başbakan veya onunla birlikte yetkili bakan, ya da bütün federal bakanlar kullanabilir.

(Eyalet Hükûmet Üyelerinin Dâveti)

Madde 31 — Eyalet hükûmetlerini temsile yetkili üyeler bir yıl içinde birkaç defa, Federal Başbakan tarafından önemli siyasi, iktisadi, sosyal meseleleri görüşmek ve Federasyon ile federe devletlerde tam bir anlayış ile birlik halinde bir politikaya şahsi destek olmak için Federal Hükûmet ile müşterek istişâreye dâvet edilir.

Tercüme: Doç. Dr. Servet ARMAĞAN